

Innhold

- Forord til andre utgave 11
- 1 Pasienten din har ikke bare en sykdom 12
Av Per Vaglum
Kunnskapsgrunnlaget: biomedisinsk eller biopsykososial modell? 14
Den biopsykososiale modellen 16
Den biopsykososiale modellens begrensninger 18
Har vi tid til å bruke den biopsykososiale modellen? 18
Den biopsykososiale modellen forutsetter god kommunikasjon 20
Et klinisk eksempel på bruken av den biopsykososiale modellen 22
Avslutning 25
- 2 Hva er sykdomsatferd? 27
Av Arnstein Finset
Kognitiv bearbeiding av sykdom og sykdomstegn 30
Om å oppsøke helsetjenesten 42
Hvilke forhold påvirker sykdomsatferden? 46
- 3 Pasienten din har følelser og samhandler med andre mennesker 50
Av Arnstein Finset og Tore Gude
Hva er egentlig følelser? 51
Følelser og hjernefunksjon 56
Emosjonell intelligens 58
Regulering av uttrykket for følelser 62
Er det helseskadelig å undertrykke følelser? 64
Emosjonell reaksjon på sykdom og sykdomstegn 65
Forsvarsreaksjoner mot truende følelser 66
Hvilken funksjon har følelsene? 67
Mellommenneskelig samhandling 69
Empati 70
Oppsummering 72
- 4 Hvordan reagerer pasienten din på påkjenninger? 74
Av Arnstein Finset
Hva er stress? 74
Stress, fysiologi og sykdom 78

- Hvilken betydning har stress i sykdomsbildet til den enkelte pasient? 83
Hva slags mestringsstrategier har pasienten din? 84
Sosial støtte – en viktig mestringsressurs 88
- 5 Pasienten din har en personlighet 92
Av Per Vaglum
Hva menes med begrepet personlighet? 93
Hvordan vurderer vi personlighet? 94
Tre viktige personlighetsdimensjoner 95
Andre personlighetsdimensjoner 99
Noen viktige personlighetstyper 100
Andre personlighetstyper 105
Hvorfor og hvordan får vi så forskjellige personligheter? 107
Legens personlighet og arbeidsstress 108
- 6 Hvilken utviklingsfase er pasienten din i? 110
Av Per Vaglum
Individuelle utviklingsfaser 111
Tenkningens utvikling i barne- og ungdomsalderen 111
Utvikling av tilknytning 114
Forstyrrelser i utviklingen av tilknytning 116
Menneskets åtte aldrer: Eriksons teori for identitetsutviklingen 120
Kjernefamiliens normale utviklingskriser 125
- 7 Pasienten din har også en familie 129
Av Per Vaglum
Hvem utgjør pasientens familie? 129
Familiens oppgaver og funksjon 130
Svikt i de helsefremmende oppgavene 131
Normale og unormale familier? 132
Familien – et mellommenneskelig system 133
Problemløsning og mestring av stress i familier 136
Familiens betydning for legesøking og sykerolle 140
Familiens rolle og funksjon i ulike sykdomsfaser 141
Undersøkelse av pasientens familie 143
Vurdering av parforholdet 146
Vurdering av foreldre–barn–forholdet 148
Legefamilien 149

- 8 Å leve med kronisk sykdom eller alvorlig funksjonsbegrensning 151
Av Øivind Ekeberg
    Innledning 151
    Krisereaksjoner 152
    Posttraumatisk stresslidelse 160
    Reaksjoner på enkelte sykdommer 162
    Varig funksjonsbegrensning og rehabilitering 167
    Konklusjon 169
- 9 Hva slags livskvalitet har pasienten din? 170
Av Torbjørn Moum
    Innledning 170
    Livskvalitet i samfunnsdebatt og medisin 171
    Et historisk tilbakeblikk 173
    Hva er livskvalitet? 174
    Helsemessige årsaker til generell livskvalitet 178
    Livskvalitet kan måles 180
    Har syke mennesker faktisk dårlig livskvalitet? 183
    Endret livskvalitet ved medisinsk behandling 186
    Vunne kvalitetsjusterte leveår 188
    Vanskeligheter med livskvalitet som begrep og målsetting 192
- 10 Sosial ulikhet i helse og helseatferd 196
Av Torbjørn Moum
    Innledning 196
    Måling av sykelighet og helseproblemer i befolkningen 197
    Sosial ulikhet i sykelighet og helseplager 201
    Helse- og risikoatferd 209
    Helse- og risikoatferd: utbredelse og sosial ulikhet 211
- 11 Lege- og tannlegeyrkene 218
Av Torbjørn Moum
    Innledning 218
    Noen historiske linjer – profesjonaliseringen 218
    Trekke ved legerket og tannlegeyrkene i dagens Norge 224
    Legene 224
    Tannleger 233
- 12 Atferd og atferdsendring i det helsefremmende
og sykdomsforebyggende arbeidet: noen utvalgte eksempler 239
Av Torbjørn Moum
    Risiko, årsaker og påvirkbarhet 240

- Hva skal forebygges? 241
  - Tilskrivbar risiko 242
  - Tobakkbruk 243
  - Kosthold og overvekt 248
  - Fysisk inaktivitet 251
  - Atferdsendring og forebygging – avsluttende bemerkninger 253
- 13 Har pasienten din innvandrerbakgrunn? 256
- Av Edvard Hauff*
- Innledning 256
  - Det kliniske møtet 257
  - Transkulturell kompetanse hos helsepersonell 258
  - Epidemiologi 260
  - Psykisk helse 262
  - Uføretrygd 263
  - Bruk av helsetjenester 263
  - Medisinsk antropologi 265
  - Kultur, rase og etnisitet 268
  - Forebygging, helseopplysning og annet helsefremmende arbeid 269
  - Avslutning 270
- 14 Din pasient har smerteplager 271
- Av Arnstein Finset*
- Noen viktige begreper 271
  - Input 1 – smertetransmisjon: hvordan bearbeides smerteimpulser oppstrøms? 276
  - Input 2 – andre signaler som har betydning for hjernens respons på smertestimuli 277
  - Integrering av smertestimuli og andre inntrykk 278
  - Smertemodulering: Anatomiske baner og fysiologiske mekanismer 280
  - Kroniske smerteplager 282
  - Sentral sensitisering 284
  - Mekanismer for regulering av stress 285
  - Smerteatferd
  - Verstefallstenkning og unngåelsesatferd. Negativ affekt 285
  - Et samspill av flere faktorer 287
  - Smertemestring 287
- 15 Psykiske lidelser og psykologiske faktorer ved hjertesykdom 289
- Toril Dammen og Øivind Ekeberg*
- Koronarsykdom 289

Rytmeforstyrrelser	310
Hjertesvikt	311
Konklusjon	311
16 Psykososiale aspekter ved kreftsykdommer	313
<i>Av Øivind Ekeberg og Jon Håvard Loge</i>	
Kan psykiske forhold forårsake kreft?	314
Psykiske reaksjoner og legens håndtering	315
Psykiatriske lidelser hos kreftpasienter (komorbiditet)	322
Diagnostikk av psykiatrisk komorbiditet	327
Avsluttende kommentarer	328
17 Din pasient har fått en hjerneskade	330
<i>Av Arnstein Finset</i>	
Ulike skadetyper gir ulike atferdsendringer	331
Kognitiv funksjonssvikt etter hjerneskade	332
Emosjonelle endringer etter hjerneskade	340
Apati	343
Mestringsstrategier og sosiale nettverk	345
Kliniske utfordringer i arbeidet med hjerneskadede pasienter	346
18 Atferdsgenetikk	349
<i>Av Torbjørn Moum</i>	
Innledning	349
Arvelighet og genetisk styring	350
Eksperimentell evidens for genetisk styring – selektiv avl	351
Genetisk styring uten arvelighet	352
Metoder i studiet av genetisk styring	353
Noen utvalgte resultater fra atferdsgenetiske studier	
Mental helse og psykiske lidelser	368
19 Noen implikasjoner i medisinsk praksis	375
<i>Av Arnstein Finset og Per Vaglum</i>	
Medisinsk kompetanse	375
Litteratur	379
Forfatteromtaler	438